

ענת מדמוני

ציטוט מומלץ

מדמוני ע. 2011. נלבישך שלמת
בטון ומלט. אקולוגיה וסביבה 2(3):
160.

גן החשמל, תל-אביב. כיום אין בישראל תכנית מתאר ארצית הכוללת התייחסות כלשהי לצורך בהקצאה נאותה של שטח פתוח פנים-עירוני, שלא לדבר על מחויבות לאיכותו | צילום: יואב לרמן, פליקר, CC BY-NC-SA 2.0

נלבישך שלמת בטון ומלט

7 באוגוסט, 2011

גיליון סתיו 2011 / כרך 2(3)

דבר העורך

נלבישך שלמת בטון ומלט

ונפרוש לך מרבדי גנים...

– (נתן אלתרמן / שיר בוקר)

שלום רב,

ילדי שנות האלפיים מבלים יותר מקודמיהם בבית מול מסך הטלוויזיה או המחשב. מחקרים מראים כי בעשור האחרון חלה עלייה גדולה בזמן שילדים משקיעים בצורת בילוי זו, הגורמת לנזקים התנהגותיים ובריאותיים כאחד. האם רק טכנולוגיית המחשב המתפתחת והטלוויזיה הרב-ערוצית הן האחראיות לתופעה, או שמא קיימים גורמים נוספים התורמים לה?

שטחים ציבוריים פתוחים עירוניים, או במילה אחת שצ"פים, הם שטחים לא בנויים בתוך העיר, היכולים לשמש למטרות שונות. בעבר, למשל, שכנו בשולי הערים ובמרכזן שדות בר, שהיו מקום משחקים מועדף ומרתק. כעת, על כל פיסת קרקע יקרה נבנה רב-קומות, ובשולי העיר מוקמים אזורי תעשייה, מהשדות לא נותר הרבה, ותחליף הולם אין.

שצ"פים יכולים להיות גם פארקים וגינות, שטחי התכנסות ומעבר (כיכרות ושדרות) ועוד. מקומות מסוג זה הופכים את העיר ההומה והלוחצת למקום ידידותי יותר, שניתן למצוא בו הפוגה מלחץ החיים העירוני. שצ"פ הוא מקום המעודד קהילתיות – אפשר לפטפט שם עם השכנה, לעשות שכיבות שמיכה וגם לשחק עם הילדים. אם נוסיף לכך את התרומה המוכחת של השצ"פים לנוחות האקלימית ולשימור מגוון של צומח וחי, נבין הבנה מלאה יותר את חשיבותם במרקם העירוני.

למרות שיעור הגידול הגבוה של האוכלוסייה והאקלים החם, מצויה ישראל הרחק מאחורי העולם המערבי בהתייחסותה לשצ"פים. מספר המטרים המפותחים המוקצים לתושב – נמוך (בעיקר בשכונות ישנות ובשכונות שמתגוררים בהן ערבים וחרדים), ומספר דקות ההליכה הממוצע עד לגן הציבורי הקרוב – גבוה. אולם הנתון המשמעותי והחשוב הוא איכותן של הריאות הירוקות. לרוב הן אינן ממוקמות באזורים נגישים לציבור, אינן מתוחזקות כהלכה ורבות מהן חסרות "שאר רוח", כלומר חסרות ייחוד. הן עניות בעצים נותני צל, דבר שמקשה על השימוש בהן במהלך שעות רבות מן היממה.

כיום אין בישראל תכנית מתאר ארצית הכוללת התייחסות כלשהי לצורך בהקצאה נאותה של שטח פתוח פנים-עירוני, שלא לדבר על מחויבות לאיכותו. ההנחיות הקיימות, "תדריך תכנון להקצאת קרקע לצורכי ציבור", אומצו בהחלטת ממשלה מתאריך 28.01.01. התדריך קובע כי "יש להקצות מכסת מינימום של 10 מטר לנפש ברמת היישוב". כתוצאה בלתי נמנעת ממצב זה, כפופים הקצאתו, פיתוחו ושימורו של שטח ציבורי פתוח בעיר באופן כמעט מוחלט לרצון הטוב של הרשויות המקומיות. בפועל, כמסתבר, זה לא מספיק.

לכל אדם זכות ליהנות מגישה למרחבים פתוחים, לכל אדם זכות לצאת מביתו ולהגיע לאחר דקות הליכה ספורות לגן ציבורי שישפק את צורכי הנופש היום-יומיים שלו. הנפגעים העיקריים מכך שלנושא אין "אבא" בדמותו של משרד ממשלתי, הן השכבות החלשות – תושבי העיר נטולי הבית הפרטי מוקף הגינה, ואלו שאין ברשותם מכונית המאפשרת נסיעה לחיק הטבע.

בשנים האחרונות עלתה בארץ המודעות לנושא. חקיקה מפורטת אולי תועיל לשיפור המצב, אולם ככל הנראה, לחץ ציבורי ומעורבות התושבים יכולים להועיל שבעתיים. למרבה הצער לא הפנימו עד כה הרשויות המקומיות את חשיבותם של השצ"פים, וכמו במאבק המוצלח להקמת הפארק בקרית ספר בתל-אביב, צריך כנראה להזכיר להם.

קריאה מהנה,

ענת מדמוני